

בארות המים

הערות

הישן – לולב הגזול – בבא מציעא

בפלוגתת רש"י ותוס' בדין סוכת

השותפין ובגדרי שותפות

תניא רבי אליעזר אומר כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו
ציוס טוב הראשון של חג בלולבו של חבירו דכתיב
ולקחתם לכם ציוס הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים
משלכם כך אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו
דכתיב חג הסוכת תעשה לך שבעת ימים משלך וחכמים
אומרים אף על פי שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו
ציוס טוב הראשון בלולבו של חבירו אצל יוצא ידי חובתו
בסוכתו של חבירו דכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסכת
מלמד שכל ישראל ראוים ליטב בסוכה אחת כו'.

והנה רש"י פי' בטעמא דחכמים וז"ל דמשמע סוכה
אחת לכל ישראל שישבו בה זה אחר זה ואי אפשר
שיהא לכולן דלא מטי שוה פרוטה לכל חד אלא על ידי
שאלה עכ"ל, ומבואר דמעטם הא דיוצאין בסוכה
דשותפות לא שמעינן דסוכה שאולה כשרה, דאפשר
לדדין לכם דסוכה סגי בשותפות, ולהכי הוורך לפרש
הראיה משום דסוכה של כלל ישראל לא מטי שוה
פרוטה לכל חד מינייהו.

אולם התוס' (בריש דצריהם) כתבו דבחנוס דחק, אלא
דאם איתא דבעינן לכם לא הוי נפיק בסוכת
שותפין, וכדחזינן גבי אתרוג דכיון דבעינן לכם לא
נפיק דשותפות וכן בכ"ד, וז"ב יסוד פלוגתתם.

וגראה דרש"י ותוס' אזלי לשיטתייהו בכ"ד, דהנה
בפרק אלו מציאות (כו"ב) ראה סלע שנפל משנים
חייב להחזיר כו' אמר רבא האי דאמרת בשלשה אינו

חייב להחזיר לא אמרן אלא דלית ביה שוה פרוטה לכל
חד וחד אצל אית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד חייב
להחזיר מאי טעמא אימור שותפי נינהו ולא מיאשו,
איכא דאמרי אמר רבא אף על גב דלית ביה אלא שוה
שתי פרוטות חייב להחזיר מאי טעמא אימור שותפי
נינהו וחד מגייהו אחולי אחליה למנתיה גבי חבירה.

והנה משמעות הגמ' דשותף מצי למחול חלקו לחבירו,
וכבר תמהו ר' שמואל ז"ל (בשי"ט) ור' נחום
ז"ל (שם) דהא לא מהניא מחילה בדבר בעין, והביא ר'
שמואל ז"ל (שם) דברי השער משפט (סי' ערה סק"א)
דדן לחדש דמי שהיה שותף עם גר ומת הגר זכי ממילא
בחלק הגר, אך ר' שמואל ז"ל שם תמה דבשלמא אי
גדר שותפות היינו דלכל אחד איכא חלק בכל הממון יש
לומר דכל דנסתלק האחד ממילא זכי אידך בכל, אך
באמת הגדר בשותפות דלכל אחד איכא רק חלק, וא"כ
היאך יזכה בחלק חבירו.

אך במאי דפשיטא ליה לר' שמואל ז"ל דגדר שותפות
היינו דלכל אחד איכא חלק, הנה בריש פרק שנים
אוחזין הקשו תוס' גבי זה אומר כולה שלי וזה אומר
חזיה שלי אמאי לא אמרינן אין ספק מוציא מידי ודאי
כדאמרינן ביצמות (נח"א) גבי ספק ויבס, ומירנו תוס'
וז"ל דהתם יבס שהוא בנו של סבא הוי ודאי יורשו ולא
יוצא הספק מספק ממנו אצל הכא אין סבא מה
שהוא ודאי בחזיו שיעיל לו לחזיו השני עכ"ל,
ומבארים האחרו' דצירוסה לכל אחד מן היורשים
איכא סיבה לירש את כל הירושה, וכדציאר בחידושי
רבינו חיים הלוי (פ"ח מתרומות) ולהכי חשיב דאיכא
סיבה ודאית ואיכא ספק האם האחר ממעט, ולהכי

הירושלמי דבכל חיטה איכא פטור אינו מתחלק הגשם לחצאין אלא איסור והיתר משתמשין בו כההיא דזבחים ק"י א' בהקריב חזי מתיר וכיוצא בו והלכך אין מפריש אותו למקום אחר של טבל גמור אבל על עצמו שפיר גומר ההיתר דתרוויהו איקליש טבלייהו ואכמ"ל].

ומעתה לשיטת רש"י אחי שפיר לכאורה משמעות הגמ' דבשותפין סגי בסילוק, דבאמת אף בשותפות לכל אחד איכא סיבת בעלות לכל, אלא דזכות חזירו ממעטת חלקו [כפי שיעור זכות השותפות דכל אחד ואכמ"ל] ולהכי כשנסתלק חזירו זכי איהו ממילא בכל.

ובן מבואר הא דנקטי תוס' בשיטת רש"י, דאף בשותפין שייכא סברא דאין ספק מו"א מידי ודאי, כיון דבזה נמי אית ליה סיבה לזכות בכל, וכביאר האחרו' גבי ירושה עפ"ד הגר"ח.

ומעתה נראה דרש"י ותוס' בסוגין אזלי לשיטתייהו, דלשיטת רש"י דגדר דין שותפות היינו בעלות משותפת בכל, א"כ אף היכא דאיכא דין לכס ואין אדם יוצא בשאול, מ"מ בשותפות שפיר נפיק, דשפיר חשיב לכס, ולהכי הוצרך לטעמא דלא מטי שוה פרוטה לאחד מינייהו, אף תוס' לשיטתייהו דגדר שותפות דלכל אחד ליכא אלא מחצה, וא"כ לעולם שותפות חשיב כשאול כלפי אידך מחצה.

והנה האחרו' תמהו לריהטת רש"י דפחות משוה פרוטה לא מיקרי לכס, דא"כ במקום דאין ערבה שוה פרוטה לא מנא לקיים מצות ד' מינים, ויש שנידדו דכל ד' המינים מאטרפוי לשיעור פרוטה.

ובמה אחרו' חילקו דכל דברי רש"י דבפחות מפרוטה לא מיקרי לכס היינו דוקא בשותפות, אף היכא דהוי כולו דידיה מודה רש"י דאף פחות מפרוטה לא מיקרי לכס [ואף דבפרק לולב הגזול (לה א) גבי אתרוג דאיסור הנאה פירש"י דטעמא דלית ביה דין ממון לפי שאינו שוה פרוטה, ז"ל דהתם שאני דאינו שוה

אמרינן דאין ספק מו"א מידי ודאי, משא"כ גבי שותפין.

אולם הנה התוס' ביצמות (לה א) כתבו דמרש"י שם משמע דגם בשותפין שייכא סברא דאין ספק מו"א מידי ודאי, ובאמת יעוין בתוס' רבנו פרץ (ב"מ סס) דתירץ קושית תוס' באופ"א דשאני התם דליכא טענה ברורה וכה"ג אף בירושה לא אמרינן אין ספק מו"א מידי ודאי, ומבואר דאף בתיורו קאי דשייך דינא דאין ספק מו"א מידי ודאי אף בירושה.

והנה בגיטין (מז א) ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר של עובד כוכבים פטור ושל ישראל חייב עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר יש ברירה ומר סבר אין ברירה כו', ופירש רש"י שם וז"ל טבל וחולין מעורבין אין לך כל חטה וחטה שאין חזיה טבל וחזיה חולין כו' עכ"ל, וכן מבואר בדברי הרמב"ם (פ"א מתרומות ה"כ) וז"ל שותפות הגוי חייבת בתרומות ומעשרות כי"ד ישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות אפילו חלקו שדה בקמתה ואין צריך לומר אם חלקו גדיש הרי טבל וחולין מעורבין בכל קלח וקלח מחלקו של גוי כו' עכ"ל.

אולם התוס' (גיטין סס) פליגי וכתבו להוכיח דחיישינן שמא כל חלקו של הגוי אללו או שמא כל חלקו אללו.

ולבאורה מבואר דנחלקו רש"י ותוס' בגדר דין שותפות, דשיטת התוס' דלכל אחד איכא חלק, אף שיטת רש"י דגדר שותפין היינו דלתרוויהו איכא חלק בכל, ולהכי ס"ל לרש"י דודאי כל חטה וחטה חזיה טבל וחזיה חולין. ויתכן דאין הגדר דלכל אחד איכא מחצה ממש, דהא מצי להסתלק עד אין סוף, אלא גדר שותפות דהוי בעלים בכל לענין מחצה, וממילא חייב בזה דין טבל לחצאין [ויעוין עוד בחזו"א (דמאי סי"א סק"ה) גבי מתני' (פ"ד דתרומות מ"א) המפריש מקצת תרומה ומעשרות מו"א ממנו תרומה עליו אבל לא למקום אחר וכתב החזו"א 'אפשר לפרש למסקנת

לאחים חייבין צמעשר, וכן אם היו שותפין צמעות וקנו צהמות ממעות השותפות והאחים שקנו צהמות ממעות הירושה הרי הנולדים מהם לאחר מכאן חייבין צמעשר שהרי צרשותן נולדו והרי הן כאיש אחד עכ"ל, ומצואר צרמז"ס דגדר דין שותפות דחשיבי כאיש אחד (ויעוין צחידושי רבינו חיים הלוי שם) וכן מצואר דצברי הרמז"ס בכ"ד, וכבר האריכו בזה, דרשות השותפות חשיבא כרשות צפני עזמה.

ומעתה יל"ד, דהא דמזטרף שאר ממונו של אדם לאשוויי לפחות מפרוטה כממון, היינו דוקא צממון פרטי דידיה, אך צממון השותפות, כיון דרשות השותפות היא כרשות בעלות צפני עזמה, בזה לא מנינן לזרף שאר ממונו, ואף דבכלל ממון השותפות איכא יותר מפרוטה, וכמו כן היא בעלות משותפת דתרווייהו, אך כיון דכל תביעתו בהך רשות השותפות היא רק לענין פחות מפרוטה, לא חשיב לכס [ויש להאריך עוד צביאור הדברים].

מאומה, משא"כ חצי פרוטה ויעוין להלן צממון] אולם גדר הדברים לריך ציאור, ויעוין צאחרו' מש"כ בזה.

ונראה צביאור הדברים, דהרי צממון ליכא משמעות לחילוק החפצים, וא"כ לעולם הרי בכל משהו ומשהו צפני עזמו ליכא פרוטה, וע"כ דדיינינן על כל הממון כאחד, וסגי דצכולו איכא פרוטה, ומעתה נראה דכיון דהערצה היא חלק מכל ממונו, ובכל ממונו איכא פרוטה, ע"כ אף הערצה חשיבא ממונו גמור וחשיבא לכס, והרי אם יגזול הימנו אדם ערצה השוה חצי פרוטה יחד עם חצי פרוטה אחר הוי גזל גמור (וע' צ"ק קה א גזל שתי אגודות צפרוטה כו') וממילא חשיבא לכס [ומה"ט היינו דוקא בשוה עכ"פ פחות מפרוטה, דבזה מזטרף עם שאר ממונו^א, משא"כ צאיסורי הנאה דלא שוו מידוי, לא חשיבי ממון כלל].

ומעתה יש לצאר הא דשותפין שאני, דהנה יעוין צרמז"ס (פ"ו מצבורות ה"י) וז"ל הנולדים להם צשותפות לאחר מכאן מאלו הבהמות בין לשותפין בין

* ודו יצויר בצבאר ערטילאי דלית ליה ממון כלל, וכל ד' המינים לא יהיו שוים אלא פחות מפרוטה (א"נ בכזית מנה) י"ל דאה"נ לא מיקרי לכס.